

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ У ПРИТУЛКУ ЯК ГУМАНІСТИЧНИЙ ПРОЦЕС

Н.П. Павлик

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Гуманізм – філософський підхід, що в теоретико-світоглядний спосіб поєднує вчення про людину як визначальну мету і вищу цінність суспільства. У педагогіці принцип гуманізації виховання розглядається як створення умов для формування кращих властивостей і здібностей дитини, джерел її життєвих сил; він ґрунтується на гуманізації взаємин вихователя і вихованців, повазі до особистості, розумінні її запитів, інтересів, гідності.

Сучасні гуманістичні науки розглядають людину і її життєдіяльність як безперервний процес і результат задоволення, відтворення і народження нових потреб. Рівень потреби (і відповідної діяльності щодо її задоволення) визначає рівень розвитку особистості [8, 162-172]. Якісним показником означеного розвитку ми пропонуємо розглядати соціальну компетентність особистості, яку окреслюємо як надбання, що надають людині можливість ефективно діяти у суспільстві, і робити внесок у розвиток якості суспільства та власного успіху [6, 22]. Соціологічний словник дає визначення поняття „компетентності” (з лат. *competo* – відповідність, здатність) як психосоціальної якості, яка означає силу та впевненість, джерелом яких виступає відчуття власної успішності та корисності. Компетентність сприяє усвідомленню особистістю власної здатності ефективно взаємодіяти з оточенням [5, 87]. О. Сухомлинська визначає такі аспекти трансформаційних змін, що відбуваються в сучасному суспільстві:

- 1) залучення широких страт населення до політичних, владних і опозиційних, ідеологічних структур та угруповань;
- 2) багатовимірні зміни світового простору;
- 3) реформування національної освітньої системи, яке, передусім, спирається на підвищення рівня якості та ефективності освіти [7, 1].

Всі три аспекти змін вимагають від кожної людини загалом, і від конкретної дитини зокрема, соціальної компетентності для вибору, аналізу та систематизації інформації про зміст, структуру і закономірності суспільства та особистості в ньому для подальшої ефективної просоціальної діяльності. Незаперечним фактом є необхідність навчати дітей критично мислити, приймати правильні рішення, розв’язувати конфлікти, орієнтуватися в соціумі. Саме

соціальна компетентність є тим індикатором, який дозволяє визначити готовність вихованця до подальшого життя, розвитку і активної участі в житті суспільства.

Вплив соціальних інститутів на процес формування компетентності дитини розроблено Ящук І.П. [9, 87] і показано на мал. 1.

Провідну роль в цій схемі посідає сім'я як визначальне середовище виховання, соціалізації та гуманізації дитини - її фізичного, розумового, емоційного, морального розвитку. Саме тому особливої уваги потребують діти, позбавлені сприятливого сімейного виховного клімату – соціальні сироти. Соціальне сирітство – явище інтегративне, воно відбиває специфіку соціальних та психолого-педагогічних недоліків особистості незалежно від їх першопричини, природи та рівня вияву [1, 6]. Відомо, що люди проектують ситуації і беруть в них участь на основі алгоритмів, прийнятих у даному суспільстві і конкретному мікросередовищі [2, 66]. Тому соціальні сироти щоденно програють ситуації, яким вони навчилися або в закладах закритого типу, або ж в асоціальних сім'ях. Якщо взяти до уваги, що в обох випадках відсутні умови для набуття соціальними сиротами знань, умінь, досвіду, необхідних для продуктивного розв'язання різних життєвих завдань, то це проектує неможливість виникнення ситуацій успіху в різних сферах їхнього життя і підкреслює необхідність створення особливих умов виховання дитини у притулку.

Ознаки наявності гуманістичної системи виховання в школі розроблені Канішевською Л.В. [3, 7], доповнені та спроектовані нами для притулку, такі:

- наявність та дотримання спільної цілеспрямованої системи виховання та реабілітації дітей;
- спрямованість педагогічного впливу на формування у дитини соціальної компетентності як умови подальшої особистої успішності та суспільної реалізованості;
- гуманістичний, особистісно-орієнтований характер стосунків між дітьми і дорослими;
- здоровий спосіб життя дитячого і дорослого колективів притулку, реалізований у навчанні, праці, творчій і дозвіллевій діяльності тощо;
- відчуття приналежності дитини до колективу притулку, захищеності та психологічного комфорту у цьому мікросередовищі.

ВИСНОВКИ

Сучасне оновлення змісту освіти передбачає формування знань, умінь і навичок, набутих дітьми та молоддю у процесі навчання та виховання та їх трансформацію у компетентність задля успішного виконання ними певних ролей (статевих, професійних, сімейних, політичних тощо). Тому значущості набуває переорієнтація виховних концепцій, програм і педагогічних технологій відповідно до компетентнісного підходу [6, 13]. В процесі гуманізації суспільства та відповідного оновлення змісту виховання особливої уваги потребують найбільш соціально незахищені категорії дітей, у тому числі соціальні сироти. Тому розробка якісно нових методологічних засад організації процесу виховання у притулку для неповнолітніх є проблемою для сучасної соціально-педагогічної науки.

1. Артющкіна Л.М., Полянничко А.О. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект)б Монографія. – Суми: СумДПУ, 2002. – 268 с.

2. Вольфовська Т.О. Становлення інтерактивних умінь як психологічна проблема інтеграції особистості в суспільне життя. // Педагогіка і психологія. Науково-теоретичний та інформаційний журнал АПНУ. – 2002. - №4 (37). – С. 64-74.

3. Основи патріотичного виховання учнів шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків у позаурочний час. Методичні рекомендації. / Укладач – Л.В. Канішевська – К.: Інститут педагогіки АПН України, 1997. – 14 с.

4. Пащенко Д.І. Генезис гуманістичних ідей у педагогіці. – К.: Науковий світ, 2001. – 278 с.

5. Соціологія: словник термінів і понять / Упоряд. Є.А. Біленький, М.А. Козловець, В.О. Федоренко. – Житомир, Видавництво „Волинь”, 2003. – 236 с.

6. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. – К.: „К.І.С.”, 2003. – 296 с.
7. Сухомлинська О. Виховання як соціальний процес // Шкільний світ. – 2004. - №4 (228), січень. – С. 1-3.
8. Філософія. Навчальний посібник / За заг. ред. Ю.В. Осічнюка. – К.: Атака, 2003. – 464 с.
9. Ящук І.П. Формування життєвої компетентності особистості старшокласників загальноосвітніх шкіл України. Дис... канд. пед. наук: 13.00.07. – Інститут проблем виховання АПН України., К., 2001. – 210 с.